

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут публічного управління
Кафедра менеджменту, публічного управління та персоналу

ГАЙДА Лідія Петрівна

**Діяльність органу місцевого самоврядування в
питаннях соціально-правового захисту дітей. /
Activities of the local self-government body in
matters of social and legal protection of children**


спеціальність: 281 - Публічне управління та адміністрування
освітньо-професійна програма - Державна служба

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ДСПУАзм-21
Л. П. Гайда



Науковий керівник:
к.е.н., доцент, О. П. Дудкіна



Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"24"  2022 р.

Завідувач кафедри


_____ **М. М. Шкільняк**

ТЕРНОПІЛЬ - 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПИТАННЯХ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ.....	6
1.1. Сутність та основні завдання діяльності органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей.....	6
1.2. Нормативно-правові засади діяльності органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей як складової соціальної політики	14
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕЛИКОБЕРЕЗОВИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В ПИТАННЯХ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ.....	24
2.1. Проблеми соціально-правового захисту дітей в досліджуваній територіальній громаді.....	24
2.2. Оцінка функціонального забезпечення діяльності досліджуваного органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей.....	32
2.3. Аналіз організації соціально-правового захисту дітей на рівні територіальної громади.....	39
Висновки до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПИТАННЯХ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ.....	45
3.1. Удосконалення організації соціального захисту дітей на рівні територіальної громади	45
3.2. Впровадження програмно-цілевих підходів в діяльність органів місцевого самоврядування в питаннях захисту дітей	52
Висновки до розділу 3.....	58
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сьогодення гостро постала проблема соціального захисту населення. Прагнення України увійти у ЄС неможливе без створення системи правових, економічних, організаційних та інших заходів, що сприятимуть підтриманню соціальної стабільності в суспільстві, створенню умов для зростання добробуту населення, забезпечення належного рівня життя населення. Для досягнення необхідного результату потрібно здійснити удосконалення механізму захисту прав і свобод людини, провести заходи з економічного зростання та створення матеріального і духовного добробуту населення. Показником вирішення даних проблем є стан соціального захисту населення та рівень надання соціальних послуг, у першу чергу окремим категоріям населення, а саме – дітям.

Питання соціального захисту населення та соціальної політики, були і все ще залишаються об'єктом та предметом наукових досліджень. Різні аспекти з питань соціальної політики досліджували такі вчені, як Г. Задорожний, А. Колот, Е. Лібанова, А. Мельник, О. Палій, В. Скуратівський та ін. Теоретичні й практичні дослідження проблем захисту дітей висвітлювалися в працях В. Бідак, Н. Борецької, Л. Клівіденко, В. Лепи, О. Макарової та ін. Вивченням соціальних питань на регіональному рівні займаються О. Новікова, О. Дудкіна, Г. Монастирський, Ю. Краснов, О. Яременко та ін.

Проте ще недостатньо розкритою є проблема забезпечення діяльності органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей в умовах удосконалення територіальної організації влади в Україні.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення діяльності органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей.

Завдання роботи:

– охарактеризувати сутність та основні завдання діяльності органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей

- систематизувати нормативно-правові засади діяльності органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей як складової соціальної політики

- визначити проблеми соціально-правового захисту дітей в досліджуваній територіальній громаді

- здійснити оцінку організаційно-функціонального забезпечення діяльності досліджуваного органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей

- провести аналіз результативності механізмів соціально-правового захисту дітей на рівні територіальної громади

- обґрунтувати шляхи оновлення системи нормативно-правового забезпечення соціально-правового захисту дітей в умовах реформи місцевого самоврядування

- запропонувати шляхи впровадження новітніх підходів до забезпечення якості послуг з соціального захисту дітей на рівні територіальної громади

Об'єктом дослідження є процес діяльності органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей.

Предметом дослідження є організаційне та ресурсне забезпечення функціональної діяльності органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що використання розроблених автором практичних рекомендацій щодо удосконалення функціональної діяльності ОМС у питаннях соціально-правового захисту дітей дозволить розвинути та вдосконалити їх систему на рівні регіонів.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПИТАННЯХ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

1.1. Сутність та основні завдання діяльності органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей

Для правильного розуміння тих негативних процесів, що відбуваються в Україні щодо безробіття, зuboжіння, старіння населення, для правильного спрямування політики реформування та виходу із складного становища слід насамперед чітко усвідомити в чому ж суть соціальної політики, яка її основна мета, які умови та принципи її реалізації, на що конкретно спрямована ця політика, якими засобами вирішує вона свою основну місію, які основні особливості сучасної соціальної політики.

Державне управління пов'язане з соціальною політикою – ці категорії взаємодіють між собою та доповнюють одна одну. «Соціальна політика – це система програм, служб та заходів, що переслідують соціальні цілі. У це поняття входять вторинні цілі тих програм, первинні цілі котрих є іншими: оподаткування та фінансова політика. Соціальна політика охоплює всі сфери життєдіяльності людей: виробничу, соціальну, політичну, духовну і регулює стосунки між суспільством, колективом, особою в кожній із цих сфер та зонах її взаємодії» [51].

Коли говорять «про соціальну політику на рівні людських потреб, то йдеться про заходи й програми, що мають задовольняти фізіологічні, соціальні, духовні потреби людини» [46].

Завданням соціальної політики є «забезпечення чіткого функціонування всієї системи соціально-політичних інститутів, які є суб'єктами такої політики, здійснення координації різних елементів системи формування оптимального співвідношення різних форм, методів, засобів на одержання очікуваних результатів» [51].

Основи соціальної політики України закладено в Конституції України, де визначено перелік соціальних прав та порядок ухвалення нормативно-правових актів, зокрема й соціального характеру, а також визначено відповідальні структури за органами публічної влади розробленої політики. В умовах загроз, і воєнних, перед усім, важливим є визнання на рівні держави першочергової потреби та життєвої необхідності підтримки тих громадян України, що потребують беззаперечної допомоги у дотриманні гарантованих конституційних прав і свобод. Для цього має бути обґрунтоване поняття соціальної політики та її чинників, сформовані інструменти та засоби її формування, розроблені процедури та механізми активних взаємозалежностей та комунікацій між управлінськими владними структурами, наукою, громадами та окремими прошарками населення.

Першочергове місце відводиться соціальному захисту, як тому комплексу правових, організаційних та економічних заходів, що спрямований на забезпечення добробуту членів суспільства в конкретних умовах, спричинених динамікою зовнішнього середовища.

«Метою соціального захисту є:

забезпечення рівня життя непрацевдатних громадян не нижче від прожиткового мінімуму, встановленого державою;

підтримання соціальної стабільності в суспільстві» [46].

Заходи соціального захисту мають двояке спрямування. Складовими системи публічного управління в секторі соціального захисту населення є такі (рис.1.1.). В одних випадках вони спрямовуються на пасивну підтримку тим членам суспільства, які не можуть забезпечити свої соціальні потреби самостійно. І тут застосовується соціальна допомога – людині або сім'ї, яка не має достатніх засобів існування. Через соцдопомогу, соцзахист держава виконує своє патерналістське призначення – допомоги людям, які потрапили в скрутну життєву ситуацію.

Соціальний захист становить основний зміст соціальної політики сучасної держави, і є також є одним із напрямів діяльності сучасної держави

щодо регулювання гуманітарних, економічних й соціальних умов існування та розквіту суспільства.



Рис. Складові системи публічного управління в сфері соціального захисту населення

Соціальна політика тісно пов'язана із загальною економічною ситуацією в країні і відіграє подвійну роль:

- у соціальній політиці безпосередньо й опосередковано концентруються цілі економічного розвитку, адже економіка здійснюється заради створення сприятливих умов життя суспільства;

- вона є фактором економічного зростання добробуту громадян, без якої втрачаються стимули до підприємницької діяльності, знижується якість робочої сили, посилюється соціальна напруга.

Отже, основною метою соціальної політики є забезпечення нормальних умов життя і праці людей на базі розвитку національного виробництва.

Останніми роками в сфері соціальної політики України були здійснені спроби активізації цільових соціальних програм та розробки нових підходів до системи соціального захисту населення, важливим компонентом якої є соціальні

послуги. Зростаюча значущість соціальних послуг обумовлена тим об'єктивним фактом, що загострення соціальних проблем внаслідок економічних реформ, політичної боротьби, поглиблення кризових явищ спричинили різку диференціацію населення за рівнем життя і, як наслідок, стрімке зростання за чисельністю тих категорій громадян, які потребують допомоги від держави, перед усім – дітей.

«Держава піклується про соціально вразливі особи, групи осіб в суспільстві через надання їм допомоги, соціальних послуг. Держава забезпечує реалізацію принципу соціальної справедливості, гарантій дотримання рівних прав, свобод та можливостей для своїх громадян за допомогою різних державних механізмів» [47].

Соціальне призначення держави полягає в «створенні нею необхідних умов для забезпечення соціальної захищеності, створення умов для гідного життя та розвитку кожної людини незалежно від її соціального стану, рівних можливостей для усіх громадян в досягненні добробуту» [55].

За даними державної служби статистики, вже сьогодні у сфері діяльності органів місцевого самоврядування різних рівнів перебуває близько 13 тисяч дітей-сиріт а також тих, які позбавлених батьківського піклування, близько 20 тисяч дітей з інвалідністю, понад 200 тисяч дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Практичне життя громадян в умовах реформи місцевого самоврядування постійно ставитиме завдання та проблеми, які громада може вирішити тільки перебравши на себе функції органу опіки та піклування.

Зокрема, сучасні науковці звертають увагу на те, що «незважаючи на досить великий спектр державних структур, до повноважень яких входить здійснення соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, до цього часу не врегульовано ряд питань, зокрема і не достатньо чітко визначений розподіл повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, до сфери діяльності яких входить забезпечення функціонування сімейних форм і здійснення контролю за умовами виховання у

них дітей. Не повною мірою вивчені питання щодо захисту житлових прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» [54].

Дослідження, проведене у Великоберезовицькій ОТГ, дозволяє підтвердити висновок зазначеного дослідника.

Існуючі нормативні акти не регулюють питання надання житла чи хоча б постановки на квартирний облік дітей вказаної категорії. Не визначено також вік дитини чи інші умови, за яких діти-сироти можуть перебувати на квартирному обліку, не вказано, який орган і за які кошти повинні надавати житло таким дітям.

Можна підтвердити думку Ю. Харченко про те, що «з метою вдосконалення здійснення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечення ефективності функціонування форм сімейного виховання необхідно вдосконалити механізм відповідальності органів місцевої влади та місцевого самоврядування за долю осиротілих дітей» [58].

І. Цибуліна вважає, що «для подолання існуючої ситуації в Україні щодо захисту прав дитини необхідно не лише розробити єдину державну програму підтримки дитинства, а й забезпечити її фінансово. У межах програми потрібно здійснити реальний аналіз всіх компонентів збереження генофонду нації та визначити напрями роботи в галузі» [59].

Аналіз змін, проведений нами в Великоберезовицькій територіальній громаді, дозволяє нам підтвердити думку Р. Моїсеєнка, А. Терещенко про те, що «очікуваними результатами подальшого реформування системи закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, повинно стати: покращання здоров'я дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, підвищення їхніх шансів бути усиновленими, влаштованими у прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, реінтегрованими в біологічну родину; зниження рівня смертності дітей віком до 5 років; попередження інвалідності серед дітей раннього віку; широке навчання батьків методикам реабілітації для забезпечення безперервності процесу («Тандем-партнерство»); покращання

адаптації дитини до повноцінного життя в суспільстві шляхом врахування її індивідуальних потреб у психологічній, медичній та соціальній реабілітації» [27].

До завдань діяльності органів влади в справах дітей також належить:

«улаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування під опіку, піклування, до дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей, сприяння усиновленню;

підготовка інформаційно-аналітичних і статистичних матеріалів, організація дослідження стану соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень;

визначення пріоритетних напрямів поліпшення на території сільської ради становища дітей, їх соціального захисту, сприяння фізичному, духовному та інтелектуальному розвитку, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень» [31].

Визначимо сутність і завдання органів публічної влади у справах дітей (рис.1.2.).

Водночас створені служби у справах дітей надають місцевим ОБВ і ОМС, підприємницьким структурам та організаціям, громадським утворенням, активним громадянам у межах своїх повноважень практичну, інформаційну та консультаційну допомогу у вирішенні питань щодо соціального захисту дітей і запобігання вчиненню ними незаконних дій.

Створені організаційні структури забезпечують у межах своїх повноважень стосовно проведення контролю за дотриманням правових документів щодо соціального захисту дітей; й також систематично контролюють умови проживання і виховання дітей у спеціальних визначених органами публічної влади виховних установах, зокрема й дитячих будинках сімейного типу.

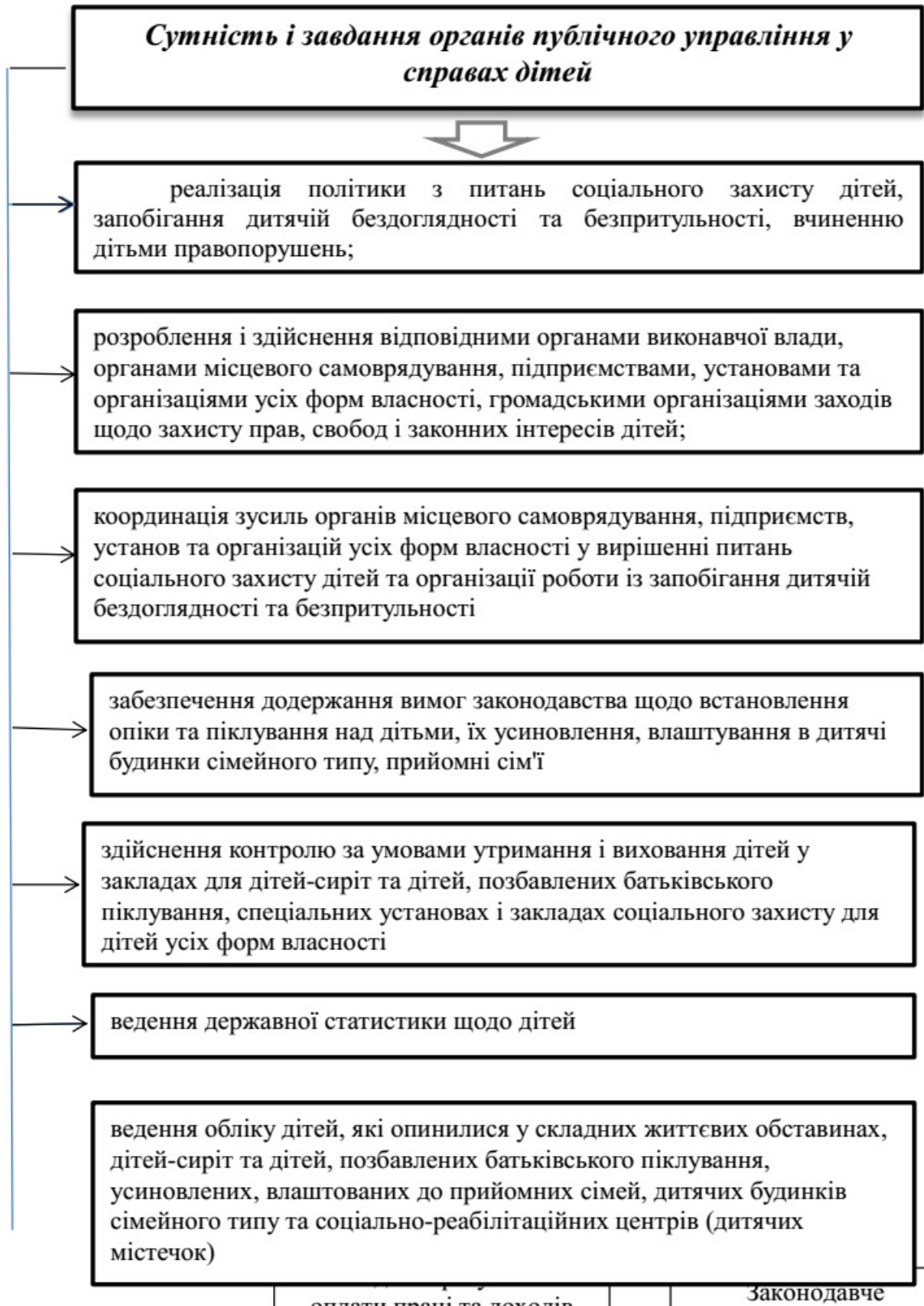


Рис. Завдання органів публічної влади у справах дітей

Основні ознаки соціальних послуг, які надаються дітям-сиротам, сім'ям з дітьми, та іншим соціально вразливим категоріям мешканців територіальних громад, є такими:

Таблиця 1.1.

**Сутність та критерії надання соціальних послуг
в сфері захисту дітей**

№ з/п	Критерій визначення соціальної послуги	Сутність надання соціальної послуги в сфері захисту дітей
1	2	3
1	Адресний характер	надаються безпосередньо сім'ям з дітьми, багатодітним, неповним та малозабезпеченим сім'ям, дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам
2	Безоплатність/платність	більшість із них є безоплатними (у ст. 7 Закону України «Про соціальні послуги» передбачено, що соціальні послуги можуть надаватися як за плату, так і безоплатно. Безоплатно вони надаються: громадянам, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з інвалідністю і не мають рідних, які повинні забезпечити їм догляд і допомогу; громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах у зв'язку з бездомністю; особам, які потребують додаткового захисту, якщо середньомісячний дохід цих осіб нижчий, ніж встановлений прожитковий мінімум; дітям та молоді, які знаходяться у складній життєвій ситуації у зв'язку з інвалідністю, хворобою, сирітством, безпритульністю, малозабезпеченістю, конфліктами і жорстоким ставленням у сім'ї)
3	Відношення до суб'єкта надання	надаються уповноваженими на те суб'єктами (відповідні соціальні служби – підприємства, установи, організації незалежно від форм власності тощо). Згідно з п. 1 Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 573, створені спеціальні суб'єкти, діяльність яких направлена на здійснення соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства, батьківства, а саме: центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – спеціальний заклад, що проводить соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги
4	Мета надання	основна мета полягає у подоланні складних життєвих ситуацій та подоланні чи пом'якшенні відповідних соціальних ризиків (малозабезпеченість, бідність, сирітство, інвалідність, багатодітність тощо)
5	Результат надання	є результатом діяльності, яка спрямована на соціальну адаптацію відповідних категорій громадян

В рамках функціональної діяльності організовується і проводиться спільно з іншими виконавчими органами, кримінальною поліцією у справах

дітей систематичні та ґрунтовні заходи щодо виявлення в територіальній громаді причин, які призводять до дитячої бездоглядності, і чи не в першу чергу - запобігання вчиненню правопорушень дітьми, що мешкають в ТГ.

Отже, надання соціальних послуг у системі є багатограним складним процесом, який потребує ефективних механізмів та інструментів державного управління цією системою, виваженої та послідовної державної політики з реалізації соціального захисту щодо громадян, які опинились в складних життєвих обставинах та чіткої і послідовної взаємодії органів місцевого самоврядування та громадського сектору, що забезпечить доступність, ефективність та якість діяльності системи надання соціальних послуг в Україні.

1.2. Нормативно-правові засади діяльності органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей як складової соціальної політики

Однією з головних функцій держави в Україні є її соціальна функція, яку закріплено в ст. 6 Конституції України [14] і відповідно до якої Україна є соціальною державою. Цей напрям діяльності держави передбачає, зокрема, «забезпечення гарантованого мінімального розміру оплати праці, державну підтримку сім'ї, материнства, батьківства і дитинства, інвалідів та людей похилого віку, розвиток системи соціальних служб, встановлення державних пенсій, допомоги та інших гарантій соціального захисту» [14].

Узагальнення нормативно-правових документів та зарубіжної практики вирішення питань у справах дітей свідчить про концентрацію уваги в них на захисті прав дітей. Це особливо важливо для оцінки вітчизняної практики роботи з дітьми загалом та в об'єднаних територіальних громадах зокрема.

У контексті нашого дослідження розглянемо міжнародно-правові стандарти щодо проблематики у справах дітей ООН та Ради Європи. Слід

зазначити, що ООН та Радою Європи прийнято низку правових документів, спрямованих на запобігання жорсткому поводженню з дітьми (рис.1.3.)

Серед договірних механізмів Ради Європи у сфері захисту прав дітей є контрольний механізм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), який в умовах відсутності єдиного європейського договору про права дитини взяв на себе компенсаторну роль щодо забезпечення прав дитини та контролю за виконанням державами своїх зобов'язань.

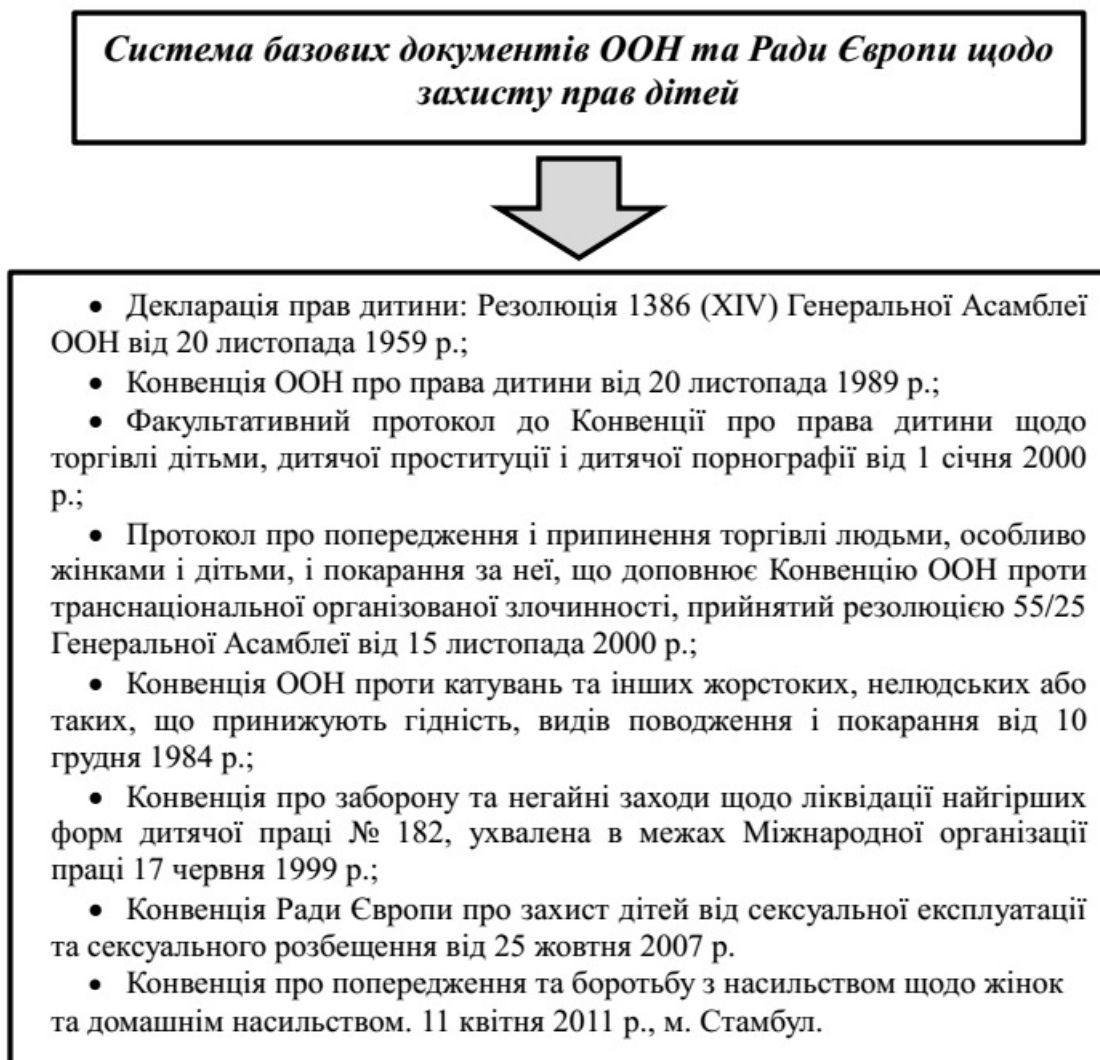
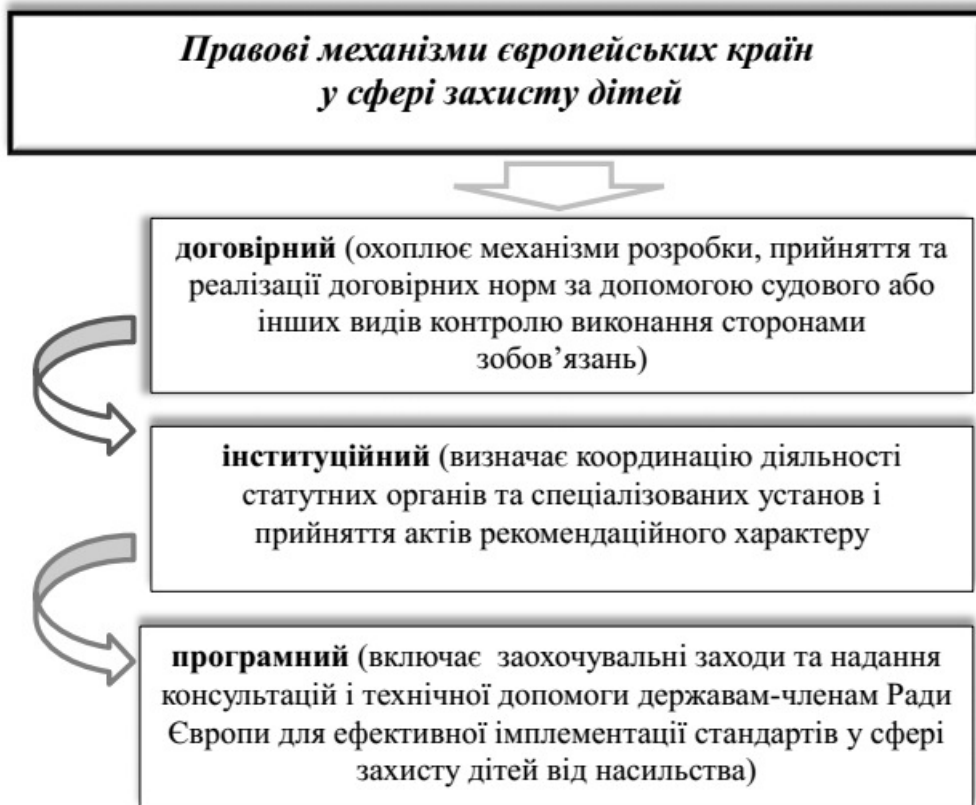


Рис. Базові документи ООН та Ради Європи щодо захисту прав дітей

Виділяють такі види правових механізмів Ради Європи у сфері захисту дітей (рис.1.4.).

У світі широко застосовується сучасна система *SMS* повідомлень, відома як «U-Report», яка використовується для забезпечення участі молоді в житті суспільства, в тому числі вирішення проблем насильства щодо дітей. Система «U-Report» нараховує понад 2 млн активних користувачів. Система розсилає текстові повідомлення для того, щоб молоді люди могли висловити свою думку з питань, що важливі для їхнього життя. Вищезазначена інформація дає змогу збирати інформацію в режимі реального часу і може використовуватися для інформаційно-пропагандистських цілей.



Види правових механізмів Ради Європи у сфері захисту дітей

Узагальнюючи досвід зарубіжних країн у справах дітей, зокрема у сфері захисту дітей від насильства, зазначимо, що ця робота проводиться в таких напрямках: «розуміння захисту дітей від насильства як важливої частини державної політики; розроблення і прийняття національних законів, розроблення державних і локальних програм, що спрямовані на попередження насильства щодо дітей; створення єдиного контрольного органу у сфері захисту

дітей від насильства; активна участь громадськості у сфері захисту дітей від насильства» [18].

Найбільш ефективні системи у справах дітей в усьому світі дотримуються загальної моделі організації допомоги дітям, які постраждали. Як правило, вона базується на міждисциплінарному підході. Будь-який громадянин, сама дитина, зіткнувшись з проблемою, передає повідомлення про ситуацію, що склалася, в різні інстанції: на телефон довіри, в поліцію, в центри підтримки постраждалих осіб та інші органи. Через відсутність єдиного центру, що отримує повідомлення, і затвердженої чіткої взаємодії суб'єктів захисту дітей частина важливої інформації про те, що відбувається, може бути втрачена. Тому доцільно створити єдиний загальний центр отримання повідомлень. Таким центром може стати служба у справах дітей.

Причинами, які на сучасному етапі заважають ефективній взаємодії ОМС й органів державної влади на рівні територій у сфері соціально-правового захисту дітей, є такі:

- нечітке розмежування повноважень між ОМС та місцевими державними адміністраціями;

- неефективний механізм взаємодії між усіма гілками публічної влади;

- відсутність в багатьох випадках чіткого розподілу відповідальності між ОМС різного рівня;

- недооцінка прогнозованого впливу інститутів громадянського суспільства на процеси адаптації проблемних дітей.

Особливу актуальність це питання має в соціальній сфері, адже при злагоджених діях різних гілок влади значно покращиться стан особливо вразливих категорій населення, в тому числі дітей, зменшиться кількість дітей-сиріт, і вони будуть перебувати не в інтернатних закладах, а в сучасних закладах сімейного типу. Таке вирішення вказаних проблем буде відбуватись не із запізненням, а своєчасно, ОБВ та ОМС мають діяти на випередження, профілактику негативних явищ, а не на подальше подолання їх наслідків.

Серед невирішених складових загальної проблеми залишається відсутність єдності підходів щодо законодавчого та функціонального забезпечення взаємодії органів державної влади й ОМС у сфері соціально-правового захисту дітей без батьківської опіки.

Зокрема, ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» зазначає, що серед делегованих повноважень ОМС виділяються:

«організація роботи щодо запобігання бездоглядності неповнолітніх; вирішення, відповідно до законодавства, питань про повне державне утримання дітей-сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків, у школах-інтернатах, дитячих будинках, у тому числі сімейного типу, професійно-технічних закладах освіти» [35].

Відповідно, делегуються повноваження стосовно:

«забезпечення здійснення передбачених законодавством заходів щодо поліпшення житлових і матеріально-побутових умов дітей, що залишилися без піклування батьків, на виховання в сім'ї громадян;

вирішення відповідно до законодавства питань про надання пілґ і допомоги, пов'язаних з охороною материнства і дитинства;

вирішення у встановленому законодавством порядку питань опіки і піклування» [35].

Таким чином, можна зазначити, що чіткого розмежування повноважень між органами державної виконавчої влади та ОМС у сфері здійснення захисту дитинства поки що не існує, про що свідчить вказана інформація.

Відповідно до ЗУ «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [33] органами опіки та піклування є: «державні адміністрації районів, районів міста Києва, виконавчі органи міських чи районних у містах, сільських, селищних рад» [33].

Як видно, деякі функції стосовно створення сімейних форм виховання мають кількох виконавців та дублюються, наприклад, функції контролю за умовами утримання та виховання дітей-сиріт.

Повноваження ОДВВ та ОМС у сфері захисту дитинства

Повноваження	Місцеві органи державної виконавчої влади	Органи місцевого самоврядування
Встановлення статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування	+	+
Надання опіки та піклування над дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування, та застосування інших форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	+	+
Соціального захисту і захисту особистих, майнових, житлових прав та інтересів дітей	+	+
Забезпечення пріоритетних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	+	+
Притягнення до відповідальності осіб, які порушують права дитини	+	+
Надання письмової згоди або заперечення на відчуження нерухомого майна (у тому числі житла) та іншого майна, власником якого є дитина	+	+
Подання заяв, клопотань, позовів про захист прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	+	+

Наразі певні акценти розставлені сучасними нормативно-інструктивними актами, де зазначено, що «безпосереднє ведення справ та координація діяльності стосовно захисту прав дітей, зокрема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, покладаються на служби у справах дітей, які в переважній більшості відносяться до місцевих державних адміністрацій» [30]. Відповідно, служба у справах дітей або «виконавчий орган селищної ради, до яких надійшло повідомлення про дитину, яка залишилась без батьківського піклування, повинні з'ясувати місце знаходження дитини, її вік, відомості про батьків або осіб, які їх замінюють, обставини, за яких дитина залишилась без батьківського піклування, прізвище, ім'я, по батькові та адресу особи, від якої надійшло повідомлення, та отримати іншу інформацію, що має істотне значення» [30].

Не останню роль у цьому відіграє також відсутність у ОМС, зокрема селищних рад, економічних важелів впливу та фінансових ресурсів, які могли б створити умови для вирішення соціальних проблем сім'ї та дитини.

Сутність і завдання роботи з дітьми органами влади на різних рівнях управління: центральному, регіональному, локальному (територіальній громаді) зумовлено не бажанням ЦОВВ регулювати ці ситуації, а самим фактом наявності у територіальній громаді населення дитячого віку, коли така особа ще не спроможна одноосібно вирішувати свої проблеми або представляти свої інтереси самостійно.

Висновки до розділу 1

Аналіз нормативно-правової бази функціональної діяльності у справах дітей, коректності розподілу повноважень вказує на певну неузгодженість законодавства в питаннях власних і делегованих повноважень щодо функціональної діяльності між ОВВ та ОМС. Узагальнення досвіду зарубіжних країн свідчить про багатогранність проблем у справах дітей. Водночас основний акцент робиться на правовий захист дітей, в першу чергу – від насильства.

Вважаємо, що з метою підвищення ефективності владної діяльності у сфері захисту дитинства необхідно:

розмежувати повноваження, визначити важелі впливу та відповідальність суб'єктів публічного управління в даній сфері;

забезпечити ефективну співпрацю з сім'ями, дітьми та молоддю щодо раннього виявлення тих категорій, що можуть поповнити групи ризику або опиняються у складних життєвих обставинах;

домогтися надання якісних соціальних послуг дітям та сім'ям з дітьми, в тому числі і тим, які перебувають у складних життєвих обставинах, при цьому первинну профілактику сконцентрувати у місцевому самоврядуванні, з залученням ресурсів органів публічної влади та громадських, спонсорських організацій;

створити умови для утвердження в державі національних та сімейних цінностей, виховання відповідального батьківства та запобігання соціальному сирітству.

РОЗДІЛ 2.

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕЛИКОБЕРЕЗОВИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В ПИТАННЯХ СОЦІАЛЬНО- ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

2.1. Проблеми соціально-правового захисту дітей в досліджуваній територіальній громаді

Питання захисту прав дітей-сиріт а також тих, які, позбавлені батьківського піклування, зокрема житлових та майнових прав, розвитку сімейних форм виховання, подолання дитячої бездоглядності, профілактики негативних явищ у дитячому середовищі визначено пріоритетними завданнями соціально-економічного розвитку регіону та Великоберезовицької громади, зокрема.

На період початку 2021 року в ТГ налічується один дитячий будинок сімейного типу, 4 прийомні сім'ї, 24 дитини сироти, а також без батьківського піклування, 16 сімей, в яких виховуються діти – сироти та діти без батьківської опіки, 7 сімей, які перебувають у складних обставинах життя, 248 багатодітні сім'ї, сім'ї, в яких виховуються діти з інвалідністю – 110, особи/сім'ї учасників АТО та ООС – 170.

«Станом на 01 січня 2022 року за первинним обліком та тих, які прибули з інших територій та проживають у громаді є 23 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Переважна більшість дітей охоплена сімейними формами виховання, зокрема:

9 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, виховуються у родинах опікунів та піклувальників.

7 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, виховуються прийомних сім'ях.

7 – у дитячих будинках сімейного типу.

Із загального числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського

піклування, які перебувають на первинному обліку служби у справах дітей Великоберезовицької селищної ради мають житло:

- на праві власності – 1 дитина, яка виховується у прийомній сім'ї,

- на праві користування – 14 дітей, з них: 8 дітей перебуває під опікою чи піклуванням громадян, 3 – у прийомних сім'ях, 3 – у дитячому будинку сімейного типу. В основному це житло опікунів, і фактично діти мають право користуватись ним лише до 18 років, або житло батьків, позбавлених батьківських прав, куди діти повернутись не зможуть.

У зв'язку з досягненням повноліття в 2021 році з обліку служби у справах дітей знято 1 дитину, позбавлену батьківського піклування, яка не мала житла на праві власності, а тільки на праві користування» [57].

Зважаючи на вищезазначене вирішення даної проблеми можливе шляхом запровадження фінансування зазначених заходів за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, а також можуть залучатись кошти з інших джерел відповідно до чинного законодавства.

Організаційна структура Великоберезовицької селищної ради (рис.2.1.) Безпосередню функціональну діяльність у справах дітей у досліджуваній громаді здійснюють служба у справах дітей і орган опіки і піклування.

Служба у справах дітей Великоберезовицької селищної ради є виконавчим органом, основними завданням якого є «реалізація на території територіальної громади державної політики з питань соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень; визначення пріоритетних напрямів поліпшення становища дітей у територіальній громаді, їх соціального захисту, сприяння фізичному, духовному та інтелектуальному розвитку» [57].

Система функціонального навантаження служби у справах дітей представлена наступним чином:

Таблиця 2.1.

Функції Служби у справах дітей Великоберезовицької селищної ради

№ з/п	Функція	Зміст
1	2	3
1	Організування	<p>розроблення і проведення самостійно або разом з виконавчими органами Великоберезовицької селищної ради, відповідними органами виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями усіх форм власності, громадськими об'єднаннями заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей;</p> <p>організація і проведення разом з виконавчими органами селищної ради, уповноваженими підрозділами органів Національної поліції заходів щодо соціального захисту дітей, виявлення причин, що зумовлюють дитячу бездоглядність і безпритульність, запобігання вчиненню дітьми правопорушень;</p>
2	Координації	<p>координація діяльності виконавчих органів селищної ради, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, розташованих на території територіальної громади, у розв'язанні питань соціального захисту дітей та організації роботи із запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, надання їм у межах компетенції практичної, методичної та консультаційної допомоги в цій сфері;</p>
3	Планування та програмування	<p>розроблення та подання пропозицій до проєктів місцевих, обласних програм, планів і прогнозів щодо соціального захисту, забезпечення прав, свобод і законних інтересів дітей, у тому числі в частині бюджетних асигнувань на виконання відповідних програмі проведення заходів щодо реалізації державної політики з питань дітей, спрямованої на подолання дитячої бездоглядності та безпритульності, а також на утримання підпорядкованих службі закладів соціального захисту для дітей</p>
4	Інформаційно-аналітична	<p>ведення державної статистики щодо дітей; організація та проведення разом з виконавчими органами сільської, селищної ради, науковими установами досліджень у сфері соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень; підготовка інформаційно-аналітичних і статистичних матеріалів про причини та умови вчинення дітьми правопорушень; вивчення і</p>
5	Регулювання	<p>надання організаційної і методичної допомоги притулкам для дітей, центрам соціально-психологічної реабілітації дітей, центрам соціальної підтримки дітей та сімей, соціально-реабілітаційним центрам (дитячим містечкам), що розташовані на території відповідної територіальної громади та / або в яких отримують соціальні послуги діти, які проживають у територіальній громаді або походять з неї, здійснення в межах компетенції безпосереднього контролю за діяльністю таких закладів;</p>
6	Моніторинг	<p>вжиття заходів із виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей, які залишилися без батьківського піклування; у разі необхідності забезпечення їх тимчасового влаштування, надання необхідної допомоги з урахуванням їхніх потреб;</p>
	Облік	<p>облік дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування,</p>

Служба в установленому законодавством порядку та у межах повноважень взаємодіє з іншими структурними підрозділами, виконавчим комітетом, ОМС, територіальними органами ЦОВВ, а також бізнес структурами, організаціями з метою створення умов для провадження послідовної та узгодженої діяльності в сфері захисту дітей.

Орган опіки та піклування – це другий орган виконкому ТГ. Він виконує особливі повноваження із захисту прав дітей або представлення їхніх інтересів.

«Орган опіки та піклування – це специфічний правовий інститут, покликаний вирішувати проблеми людей, які для представлення або захисту своїх прав потребують втручання держави. Така потреба виникає у разі відсутності у фізичної особи (як правило, це діти та повнолітні громадяни з обмеженою дієздатністю) належним чином уповноважених осіб для представлення та захисту їхніх прав, або у разі виникнення спору між такими законними представниками дітей, або людей з обмеженою дієздатністю» [37].

Отже, вказаний суб'єкт публічної соціальної політики – це по суті виконком місцевої ради у всій складній сукупності його структурних підрозділів. Безпосереднє ведення справ щодо дітей покладається на службу у справах дітей, щодо повнолітніх – на управління соцізахисту. Також створюється спеціальний дорадчий орган – комісія з питань захисту прав дитини, а з вирішення питань повнолітніх – опікунська рада.

Далі нами наведено перелік категорій дітей та батьків, які потребують особливої уваги громади.

Основним завданням комісії є сприяння забезпеченню реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, сімейне виховання та всебічний розвиток

Вказана комісія формується як міждисциплінарна команда із «числа працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема служби у справах дітей, структурних підрозділів Великоберезовицької селищної ради з питань освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, уповноважених підрозділів органів Національної поліції (органів

ювенальної превенції), закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення» [57].

Таблиця 2.2.

Діти і батьки, які потребують особливої уваги громади

Діти	Дорослі (батьки)
<ul style="list-style-type: none"> • Потерпають від насильства, голоду, асоціальної батьківської бездіяльності • Самостійно покинули сім'ю, стали безпритульними • Залишилися без батьківського піклування • Вчинили злочин • Мають інвалідність • Мають бажання позбавити батьків батьківських прав • Вилучені із сім'ї (або мають бути вилучені) 	<ul style="list-style-type: none"> • Зниклі безвісти • Ухиляються від виховання дітей • Надали згоду на усиновлення їхньої дитини іншими особами • Залишили дитину у пологовому відділенні • Невизнане батьківство • Зловживають алкоголем • Мають історію домашнього насилля • Не дають згоди на лікування дитини при загрозі її життю • Мають психічні проблеми тощо • Хотять всиновити дитину, створити ПС, ДПСБ, узяти дитину під опіку

ОМС як орган опіки та піклування (ООП) забезпечує захист не тільки дітей, які мають особливий соціальний статус, а й багатьох інших особистих і майнових прав кожної дитини, яка є мешканцем громади.

«Органами опіки та піклування є районні, районні у містах Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад (далі - органи опіки та піклування), які відповідно до законодавства провадять діяльність з надання статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, із захисту особистих, майнових та житлових прав дітей» [47].

Слід наголосити, що чинне нормативно-правове забезпечення визначає що: «штатна чисельність працівників служб у справах дітей виконавчих органів сільських, селищних рад відповідних територіальних громад встановлюється з

розрахунку один працівник служби не більше ніж на одну тисячу дітей, але не менше одного працівника на об'єднану територіальну громаду» [30].

Надзвичайно важливим питанням є чисельність дитячого населення у громаді. Якщо громада об'єднує весь район, то має бути створено і службу у справах дітей, і центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Якщо чисельність дітей у громаді не перевищує 1 тис. – очевидно, що вимога про створення окремих структур може залишитися невиконаною. Такі ОТГ з малою чисельністю населення не мають можливості створити спеціалізований окремий структурний підрозділ. У такому випадку не виключено, що можуть призначатись уповноважені посадові особи, у функціональній сфері яких буде зазначено, що вони виконують повноваження служб у справах дітей або центрів соціальних служб.

Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, передбачає (рис.2.2.):

Тому всі структурні підрозділи виконкому Великоберезовицької селищної ради, до компетенції яких належить вирішення будь-яких питань щодо дітей, мають повноваження і з питань виконання функцій органу опіки та піклування. Наприклад, відділ освіти – вирішує питання освіти дитини, охорони здоров'я – питання здорового способу життя та громадського здоров'я, уповноважена особа з питань молоді – надає допомогу в межах своїх функцій, як-от оздоровлення дітей тощо.

Безпосереднє ведення справ із цих питань покладено на службу у справах дітей. Тобто всі види діяльності ООП стосовно захисту прав конкретної дитини узагальнює, обліковує та координує служба у справах дітей або уповноважена особа.

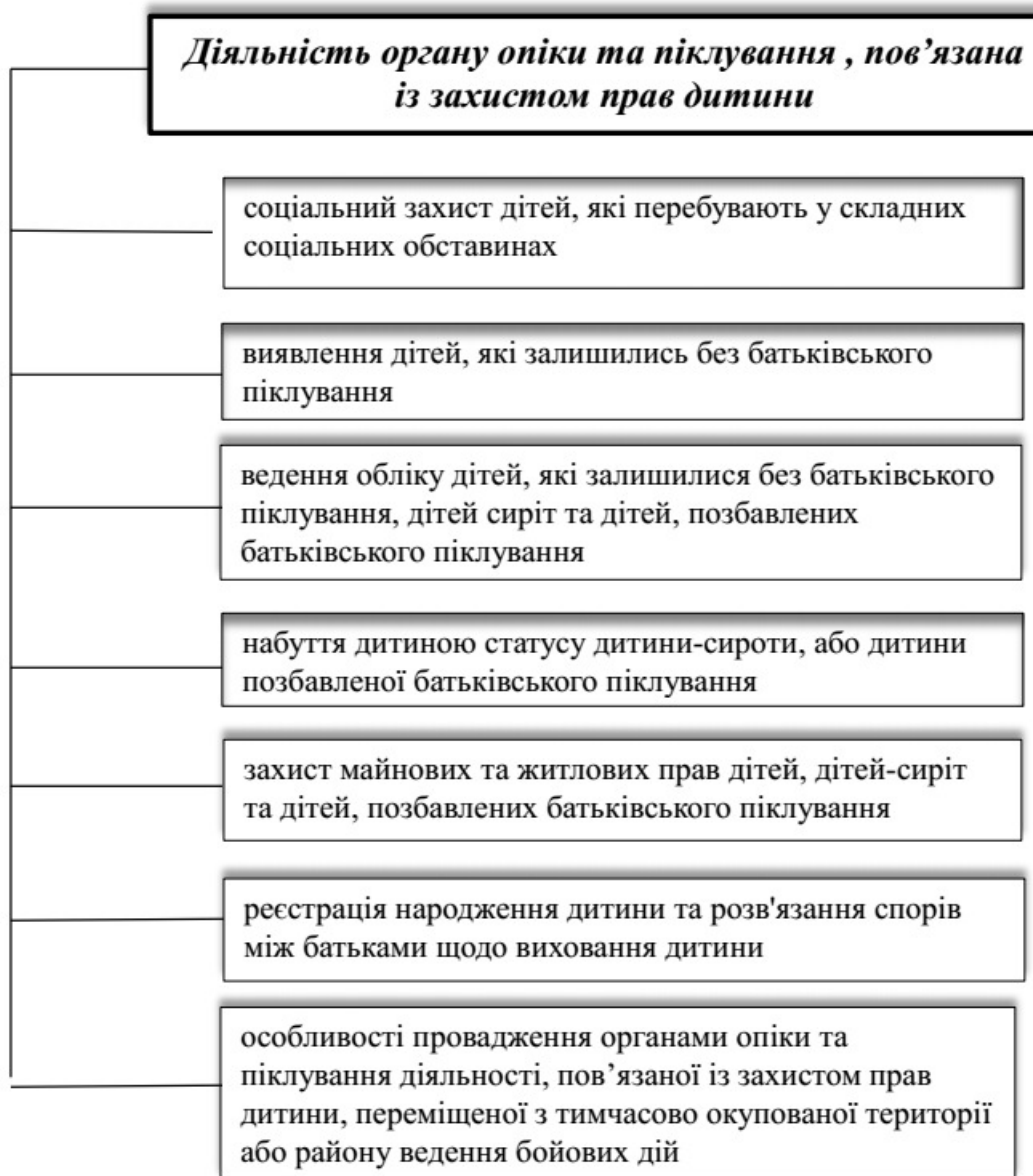


Рис.2.2. Напрямки діяльності органу опіки та піклування селищної ради

Діагностика стану організаційного забезпечення роботи у справах дітей у Великоберезовицькій територіальній громаді свідчить, що вона загалом відповідає нормативно-правовим нормам.

2.2. Оцінка функціонального забезпечення діяльності досліджуваного органу місцевого самоврядування в питаннях соціально-правового захисту дітей

Співпраця ОДВВ та ОМС передбачає спільні заходи, де розглядаються актуальні питання проблем дітей та молоді. Усе це дає можливість скоординувати роботу органів публічної влади на локальному рівні місцях та оперативно приймати рішення, від яких залежить соціальний розвиток регіону.

Основним інструментом, що забезпечує дієвість співпраці між ними, є координування узгодженої діяльності. Це досягається координацією роботи по прогнозуванню, плануванню та аналізуванню їх системної діяльності.

Необхідно зауважити, що ще у 2005 р. розпочато реформування державної системи влаштування дітей-сиріт, робота щодо створення прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу в Україні набула широких масштабів і системності.

Досвід багатьох регіонів України дає змогу виділити такі організаційно-правові форми координаційної взаємодії ОДВВ й ОМС у сфері подолання дитячої бездоглядності, здійснення соціально-правового захисту дітей, створення сімейних та інших нових форм виховання, підтримки сімей:

«утворення спеціальних органів на паритетних началах для реалізації спільних програм, здійснення конкретних дій у вказаних сферах життєдіяльності території;

проведення координаційних заходів за участю керівників і посадових осіб місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування;

узгодження з комплексних питань і планування з розподілом обов'язків між їх учасниками;

проведення спільних засідань колегій і президій та прийняття спільних рішень відповідної місцевої державної адміністрації та обласної (районної) ради;

складання аналітичних оглядів спільної діяльності органів місцевого управління з метою виявлення позитивного досвіду і його тиражування;

спільні дії ЗМІ з висвітлення питань захисту прав дитини, основні проблеми родин, позитивний досвід виховання дітей-сиріт та дітей,

позбавлених батьківського піклування, в сім'ях опікунів, піклувальників прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу» [25].

Однак, на нашу думку, така сукупність комунікативних взаємодій органів публічного управління різних рівнів, має в своїй основі бачення вирішення проблеми безпритульності. З огляду на те, що безпосередня робота з проблемними сім'ями та дітьми здійснюється ОМС, доцільно збільшити вплив на важелі управління вказаним процесом безпосередньо ТГ, оскільки саме вони бачать проблему з глибини.

Інформація щодо діяльності Великоберезовицької селищної ради в питаннях захисту дітей, які з тих чи інших причин перебувають у складних життєвих обставинах, представлена далі.

Інформація про дітей територіальної громади, які перебувають у складних життєвих обставинах

№	Причина або підстава взяття дитини на профілактичний облік:	Кількість дітей станом на:			
		01.04.2022	01.07.2022	01.10.2022	31.12.2022
1.	Проживання дитини в сім'ї, у якій батьки або особи, які їх замінюють, ухиляються від виконання батьківських обов'язків (дітей/сімей)	2/1	4/2	4/2	
2.	Систематичне самовільне залишення дитиною місця постійного проживання	0	0	0	
3.	Скоєння фізичного, психологічного, сексуального або економічного насилля щодо дитини в сім'ї та поза нею	3	3	3	
4.	ВСЬОГО дітей	5	7	7	

Досить результативною є робота досліджуваного органу опіки та піклування щодо подолання дитячої бездоглядності. Зокрема, проводилась робота з дітьми, які виховуються у функціонально-неспроможних сім'ях (табл.2.5.). Проводилась також профілактика негативних проявів у дитячому середовищі, а саме – заходи щодо профілактики тютюно паління, вживання

алкоголю, наркотиків, розповсюдження ВІЛ, інших негативних проявів у дитячому середовищі (бесіди, виступи на радіо, в місцевих ЗМІ).

Таблиця 2.5.

Робота з дітьми, які виховуються у функціонально-неспроможних сім'ях

№	Показник	Станом на:			
		01.04.2022	01.07.2022	01.10.2022	31.12.2022
1	ВСЬОГО перевірено умови утримання та виховання <i>дітей / в сім'ях</i>	5/3	7/4	0/0	
1.1	З них перевірено умови утримання та виховання <i>дітей / в сім'ях</i> у сільській місцевості	5/3	7/4	0/0	
2	ВСЬОГО надано допомогу <i>сім'ям / в них дітей</i>	5/3	7/4	0/0	
2.1	- фінансову (грошову)	0	0	0	
2.2	- матеріальну (продукти харчування, одяг, господарські товари тощо)	0	0	0	
2.3	- гуманітарну (вживані речі)	0	0	0	
2.4	- консультативну	5/3	7/4	0/0	

Щодо взаємодії досліджуваної селищної ради з іншими суб'єктами публічного управління в сфері захисту дітей, то її показники за останній період можуть бути представлені в звітах ОМС.

Як ми зазначали в попередніх розділах роботи, діяльність відділу у справах дітей Великоберезовицької ради ґрунтується на основних концептуальних положеннях міжнародного права. Зокрема, базовим документом, спрямованим на захист дітей, є Конвенція про права дитини, прийнята ООН. З часу її ратифікації в Україні зроблено значний крок уперед як на шляху вдосконалення нормативно-правової бази, покликаної забезпечити виконання її положень, так і в напрямі забезпечення цих прав на практиці. Конституція України гарантує рівність у правах дітей незалежно від походження, а також від того, народилися вони в шлюбі чи ні. Саме тому, життєзабезпечення та виховання дітей, без належного батьківського піклування, покладаються на державу.

Початком проведення в Україні реформи державної системи виховання дітей, які були свого часу позбавлені батьківського піклування, стало прийняття Указу Президента України «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей», що передбачає проведення реформи державних інтернатних закладів, передачу повноважень щодо захисту прав дітей-сиріт до служб у справах неповнолітніх, розвиток сімейних форм виховання, першочерговість та пріоритетність національного усиновлення.

Координацію та методологічне забезпечення діяльності центральних і місцевих ОВВ та ОМС стосовно соціального захисту дітей здійснюється на центральному рівні.

«З метою чіткого визначення сфер компетенції спеціалістів різних служб і установ на всіх етапах роботи з такими сім'ями було розроблено Типовий порядок взаємодії центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді і служб у справах неповнолітніх у процесі створення забезпечення діяльності прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу» [44].

Реформування державної системи опіки, розвиток інститутів сімейного виховання дітей-сиріт забезпечується не лише завдяки створенню відповідної нормативно-законодавчої бази. Ця робота потребує належної підготовки, поінформованості і цілеспрямованої професійної діяльності відповідних категорій публічних службовців, що визначають і реалізують публічну соціальну політику на місцевому (локальному) рівні. Це вимагає від них чіткого розуміння реальної ситуації, знання правового та інструктивного поля, вміння ідентифікації визначення першочергових потреб і проблем дітей соціально незахищених категорій.

Так, у висновках великих міжнародних організацій щодо розвитку альтернативних форм соціалізації дітей-сиріт у контексті реформування системи опіки на національному рівні зазначено наступне.

У державі відбувається процес забезпечення права на виховання сиріт в сімейному оточенні. Однак, відсутня системна робота з біологічними родинами

дітей, які виховуються в інтернатних закладах. А також рівень профілактичної роботи з проблемними сім'ями є дуже часто незадовільним.

Потребує вдосконалення нормативно-правова база щодо контролю за дотриманням житлових і майнових прав дітей.

Відчувається брак фахівців та наукових досліджень з проблеми недопущення соціального сирітства, та комплексного реформування системи опіки.

На тлі тенденції розгортання мережі прийомних сімей, дитячих закладів різного профілю, інноваційної форми – будинків сімейного типу необхідно проводити системну роботу з добору та навчання батьків. Також загострюється проблема посилення контролю за рівнем проживання і виховання сиріт, що перебувають у прийомних сім'ях а також/ чи під опікою в спеціально створених закладах сімейного типу.

«Існує необхідність переглянути принципи організації вихователів прийомних родин та будинків сімейного типу. Існує потреба за допомогою науковців і практиків виробити чітку систему критеріїв для відбору кандидатів у прийомні батьки, вихователів, потенційних усиновителів. Така система сприятиме більш якісному контролю за роботою сімейних форм опіки з боку соціальних служб» [18].

2.3. Аналіз організації соціально-правового захисту дітей на рівні територіальної громади

Не зважаючи на те, що за часи незалежності в Україні створені служби, установи та дорадчі (консультаційні), добродійні органи, основною функцією яких є захист прав дитини, організаційна структура управління ними залишається складною. На сьогодні спеціальні установи для неповнолітніх та громадські формування підпорядковуються та підконтрольні різним органам публічного управління та гілок влади.

Як показує дослідження проведене нами з даної проблеми в т.ч. у Великоберезовицькій територіальній громаді, зміни, що відбуваються, стосуються по-перше, зростання ролі ОМС в організаційному забезпеченні роботи з дітьми; по-друге, імплементації системи соціальних послуг.

ЗУ «Про соціальні послуги» визначає останні як «комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відтворення життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя» [44].

Науковці визначають «соціальні послуги у сфері захисту прав дитини як сукупність заходів, спрямованих на забезпечення умов для повноцінного життя та розвитку дитини» [55].

Публічна політика нашої держави спрямовується на підвищення орієнтовану на підвищення суспільних та гуманітарних стандартів життя для кожного свого громадянина. Особливу увагу слід надавати дітям, як тим громадянам для яких ми живемо зараз і на майбутнє. Адже саме в умовах післявоєнного часу і нашої перемоги актуальним питанням залишиться проблема сиріт та безпритульних дітей. І тут державі треба буде створити всі умови для їх гармонійного розвитку, в першу чергу, в атмосфері сімейного затишку.

Проблемними питаннями, на які необхідно звернути увагу є те, що фактичні показники навантаження на одного публічного службовця сфери захисту прав дитини перевищуються в 2-5 разів. Також наявне фінансування місцевих бюджетів не дає змогу розширювати штатну чисельність працівників служб, які безпосередньо працюють зі споживачами управлінських публічних послуг.

Вчені вважають, що на сьогодні, не зважаючи на реалізацію адміністративно-територіальної реформ та децентралізацію, немає чіткого розмежування функцій місцевих ОБВ і ОМС. Задовольнити потреби населення

в публічних послугах можливо лише за умови більш чіткого розмежування таких повноважень ОБВ та ОМС.

Виходячи з оцінки практики Великоберезовицької ТГ вважаємо, що державні органи влади не повинні вирішувати питання, які результативно можуть розв'язуватися на рівні ОМС.

Практика сучасного публічного управління та адміністрування засвідчує, що для забезпечення якісного управління сферою справ дитини важливо поєднувати принципи ліберальні, демократичні та адміністративні. Відповідно, системними повноваженнями ОМС є надання пільг, пов'язаних з охороною дитинства. При цьому децентралізацій на процеси перетворюють ОМС в центри відповідальності й прийняття рішень.

Тобто відбувається перехід від обґрунтування прийняття й реалізації управлінських рішень до практичного надання публічних послуг. Для цього можна запозичити досвід скандинавських країн, які ще з минулого століття почали створювати виконавчі агенції. «На сьогодні у Великобританії їх кількість досягла майже ста і більше 90% всіх державних службовців працюють саме у виконавчих агенціях» [50].

Аналогічно, нормативні повноваження щодо створення подібних органів в Україні можна надати місцевим радам на підставі спеціально розробленого закону. Види послуг, які можуть бути у сфері діяльності таких агенцій, слід визначати наступні: поширення спеціальної інформації соціального спрямування, освоєння нових навичок і правових знань; організаційна, матеріальна, юридична та психологічна допомога; обслуговування дітей вдома; сприяння зайнятості та працевлаштування молоді, попередження бездоглядності, проведення благодійних акцій, профілактика насильства та в сім'ї по відношенню до найвразливіших – дітей та жінок.

Основними напрямками роботи таких агенцій також можуть бути: «надання допомоги сім'ям з дітьми; створення т.з. телефону довіри з метою профілактики суїцидів і надання допомоги дітям, які потрапили в складні життєві ситуації або страждають від насилля в сім'ї; надання допомоги дітям-

інвалідам; надання консультативно-правової допомоги дітям і молоді з питань зайнятості; захист прав дитини в суді» [49].

Водночас очікуваний ефект від створення та дієвого функціонування вказаних структур може бути наступним: забезпечення адресності, підвищення доступності та якості послуг; раціональне інтенсивне використання ресурсів ТГ та підтримка громадських ініціатив; підвищення рівня соціальної захищеності дітей і молоді; запровадження дієвого громадського контролю за публічним інституціями влади; адекватний перерозподіл соціальної відповідальності між органами публічної влади, громадським сектором і, загалом – суспільством.

Діяльність агенцій може здійснюватися на підставі угод, які можуть бути укладеними з відповідним ОМС з іншими суб'єктами публічного управління.

У випадку запровадження міжнародного досвіду, започаткування мережі виконавчих агенцій захисту прав дитини, діюча модель управління сферою справ дитини трансформується в такому напрямку, що перевага буде надаватися першочерговій цілі суспільного розвитку, а саме – задоволенню потреб дитини.

Все це вимагає внесення змін до ЗУ «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх» [26] і ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» [27]. Це стосуватиметься також і формування штатної чисельності працівників, які надають послуги з питань захисту прав дитинства та ювенальної політики також.

В умовах реалізації реформи децентралізації всі установи для захисту прав дитини, будуть підпорядковані ОМС певної території, що сприятиме покращанню координації їх роботи й переорієнтації функціонування від подолання наслідків негативних явищ в дитячому середовищі до їх всемірного попередження та профілактики.

Тобто, потребує нагального вирішення не лише питання чіткого розподілу повноважень між ОВВ й ОМС, а й повноцінного забезпечення їх ресурсами (організаційними, кадровими, матеріальними, фінансовими та ін.).

Висновки до розділу 2

Узагальнюючи розглянуте вище, можна зробити висновок, що сучасна державна система життєзабезпечення та виховання дітей, що потрапили в складні життєві умови, не в повній мірі відповідає політичним та економічним умовам розвитку країни, і, відповідно, вимагає зміни пріоритетів публічної соціальної політики. На сьогодні однією з проблем реформи є необхідність у підготовці висококваліфікованих кадрів – публічних службовців різного рівня, фахівців соціальної сфери, які зможуть добирати і готувати потенційних усиновителів і прийомних батьків, а також дітей, тих, які прийдуть до нових сімей.

Таким чином, вирішувати проблеми публічного управління сфери захисту прав дитини в умовах кризової ситуації необхідно шляхом побудови нової організаційної структури управління.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПИТАННЯХ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

3.1. Удосконалення організації соціального захисту дітей на рівні територіальної громади

Питання взаємодії органів публічного управління щодо виконання функцій опіки та піклування (ООП) зараз є найбільш актуальними. З моменту внесення змін до «Порядку діяльності органів опіки та піклування», коли ТГ отримали такі повноваження, виникла певна правова дилема, суть якої полягає у тому, що РДА і ОТГ, які ще вчора були у відносинах підпорядкування, тепер стали рівнозначними і наділені однаковими повноваженнями. Проте, подальшого законодавчого регулювання цієї проблеми, що не відбулось.

Вважаємо, що перед усім, треба врахувати особливості перехідного етапу. Так, на сьогодні служба у справах дітей РДА за статусом рівнозначна такій же в тергромаді. Попри це, поки що ОТГ, маючи повноваження ООП, не можуть здійснювати діяльність з усиновлення, влаштування у спеціальні заклади, адже це вимагає внесення законодавчих змін, і не мають доступу до електронної бази даних дітей. Це вимагає зміни програмного та технічного забезпечення, впровадження систем електронного врядування та ключів і кодів доступу.

Також, на одна служба у справах дітей не зможе здійснювати повноцінної діяльності без особових справ дітей, які наразі залишаються у районних структурах. Тому вважаємо за потрібне, прийняти окреме розпорядження щодо виконання тергромадою повноважень ООП про дітей, а також одночасно звернутися до РДА із проханням передати особові справи дітей, які народжені в населених пунктах, що ввійшли до ТГ, або проживають на її території. За такою ж технологією доцільно отримати оригінали справ дітей. Таким чином тергромада матиме не тільки інформацію про дітей, а й певний обсяг

документів, які можна використовувати як базу для вирішення питань щодо дітей, яким лише загрожує втрата батьківського піклування у майбутньому.

Для розподілу цих справ має бути враховано, які території села та інші територіальні утворення ввійшли в ОТГ. Тобто, усі діти, які проживають на території ОТГ, мають отримувати послуги і тепер уже звертатися у виконком ОТГ, а не в місцевих ОБВ.

З огляду на вище наведене, має відбуватись деконцентрація та децентралізація функцій органу опіки та піклування щодо дітей.

Як зазначалось, всі питання, які належать до компетенції органу опіки та піклування, є вторинними та такими, що зумовлені становищем сімей у громаді. Дослідження проведене в Великобerezовицькій ТГ свідчить, що діти, як правило, становлять 5-ту частину населення громади. Однак не всі вони потребують захисту органу публічного управління.

Як правило, як показують дані по територіальних громадах Тернопільської області, діти-сироти становлять близько 2% дитячого населення, 20-25% з них – це діти, які опинилися у складних життєвих обставинах, 5% – діти з інвалідністю. Отже, кожна третя дитина, яка є мешканцем громади, так чи інакше потребує послуг, які належать до компетенції ОПІ ОМС.

Успішне розв'язання цієї проблеми можливе при усуненні зазначених недоліків у нормативно-правовій базі і у функціональній діяльності органів публічної влади всіх рівнів управління, що функціонують в сфері соціальної політики.

На сучасному етапі суспільного розвитку, коли докорінно змінюються роль і соціальні функції держави загалом й органів публічного управління зокрема, виникає потреба в застосовуванні якісно інших управлінських методів і стратегій дій ОБВ та ОМС. Сьогодні однією з найважливіших функцій для суб'єктів публічної влади на регіональному рівні є надання соціальних послуг населенню.

Сприяли виконанню означеної функції можуть маркетингові підходи.

Соціальний маркетинг у управлінській діяльності органів публічної

влади слід розглядати як «цілеспрямовану діяльність з вироблення та реалізації взаємовигідного обміну між органами державного управління (суб'єктом управління) і населенням (споживачем управлінських послуг, представленим різними соціальними спільнотами) на підставі наявних ресурсів і зумовлених ними соціальних інтересів, з метою забезпечення динамічного упорядкування процесів соціально-політичної взаємодії» [51].

До прикладу, для визначення особливостей діяльності органів управління соціальною сферою було проведено соціологічне дослідження серед службовців та соціальних працівників територіальної громади. Вибірка включала 50 респондентів.

Дослідження засвідчило: що населення ще недостатньо знає, що таке соціальні послуги. Найчастіше це поняття асоціюється з соціальними пільгами, субсидіями, матеріальною допомогою або ототожнюється з пенсійним забезпеченням.

«А серед категорій населення, які можуть розраховувати на безоплатні послуги, респонденти найчастіше називали: дітей-сиріт (58%); постраждалих від стихійного лиха (41%); малозабезпечених (39%) та безробітних (34%). Незначна частка опитаних знає, що соціальні послуги надаються також людям, які зазнали насильства (6%). Найменше опитані знають про можливість надання соціальних послуг особам, які звільнилися з місць позбавлення волі (2%).

Серед опитаних досвід отримання соціальних послуг мали лише 11% респондентів, з яких більше половини (61%) засвідчили, що цей досвід був позитивним. Здебільшого вони зверталися до районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (23%), територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) (19%)» [57].

З усіх видів отриманих респондентами послуг найчастіше називали грошову допомогу (43%). Інші види послуг отримувала незначна кількість опитаних. Визначаючи потребу в різних видах соціальних послуг, респонденти найчастіше називали матеріальну (грошову) допомогу (32%). Близько чверті респондентів зацікавлені у розвитку послуг для дітей (оздоровлення).

Водночас, більшість опитаних виказували незадоволення надто складною процедурою отримання соціальних послуг, бюрократичними вимогами, а також висловлювали зневіру в тому, що їм реально допоможуть (48%). Більш ніж третина респондентів вважає, що безоплатні послуги недоступні для багатьох людей через великі черги, надання їх лише знайомим тощо.

Частина опитаних переконана в необхідності існування служб, що надають безоплатні соціальні послуги, та вірять, що такі установи можуть бути вагомою підтримкою для людей, які перебувають у несприятливих життєвих умовах (31%). Але більшість опитаних вважає, що держава/уряд має посилити заходи з розширення спектру соціальних послуг для населення. Так, оцінюючи обсяги надання соціальних послуг, 62% респондентів вважають, що соціальні служби, хоч і допомагають, але недостатньо.

Проведені дослідження засвідчили необхідність оовлення системи соціального обслуговування на рівні територіальних громад з наближенням до європейських стандартів. А саме: субсидіарності; індивідуального підходу до потреб кожної окремої дитини; поважного ставлення до усіх її прав; впровадження нової фінансової моделі («гроші ходять за клієнтом»); «забезпечення якості та професіоналізму в наданні соціальних послуг, необхідності процедур ліцензування соціальних послуг, стандартів якості, розвитку конкурентоспроможного ринку соціальних послуг за рахунок залучення постачальників послуг різних форм власності; посиленні координації діяльності різних структур у сфері соціального обслуговування та взаємодії між ними; модернізації надання соціальних послуг; розробки різноманітних інформаційних матеріалів для відповідних цільових груп (видання спеціалізованих листівок та буклетів, які повинні бути у соціальних установах, там, де концентруються представники уразливих груп: в аптеках, лікарнях, школах тощо), а також широке використання соціальної реклами» [40].

Отже, результати дослідження вказують на такі групи факторів оптимізації діяльності органів публічного управління в секторі забезпечення

потреб дітей, що передбачає імплементацію спеціалізованих технологій маркетингу:

- інформаційний та комунікативний сегмент маркетингового менеджменту (систематичне інформування про зміни в соціальній публічній та локальній політиці; прагнення до створення позитивного іміджу органів публічної влади);

- тісна та дієва взаємодія органів публічного управління та ОМС, бізнес-структур та місцевої громади і громадських інституцій;

- розроблення й упровадження чіткої моделі публічної соціальної політики.

В даному контексті робота з громадськістю повинна займати важливе місце в маркетингу соціальних послуг. Стратегічною метою зусиль по PR є ознайомлення мешканців ТГ з діяльністю громадського сектора, створення у них адекватного уявлення про те, чим займаються соціальні служби.

В досліджуваній громаді окремі інструменти маркетингу мають місце, але водночас ситуація ускладнюється недостатнім фінансуванням соціальних послуг.

Ігнорування соціальної реклами як однієї з способів роботи з громадської думки, її виховної і адаптивної функцій, позначається на ефективності діяльності соціальних служб. У зв'язку з цим вже нині значно більше устаров соціальної служби звертаються до соціальної реклами.

Соціальна реклама для органів з питань дітей - це спосіб спілкування з громадськістю, інформування про пропозиції та бачення проблематики соціальної сфери, роз'яснення складових її реформування. Такий вид реклами дає позитивні результати, адже зростає протидія незаконній міграції та торгівлі людьми, легалізація доходів, мотивація до праці та ін.

Соціальні маркетингові дослідження та PR в їх складі мають стати важливим продовженням, компонентом соціальної роботи. Тому ЦОВВ повинні відігравати провідну роль у її розвитку, фінансувати, забезпечувати її дієвість.

Прикладом цього є всеукраїнський благодійний проєкт «Цій дитині потрібна родина!», що передбачає активне інформування громадськості і спрямований на реалізацію права дітей-сиріт жити в сім'ї. Ним передбачено створення та розміщення в соцмережах та ЗМІ, серії відеороликів з інформацією про дітей-сиріт, які перебувають у державних дитячих закладах і потребують усиновлення. Кожний відеоролик присвячений окремій дитині-сироті, тобто, потенційні усиновлювачі мають змогу побачити цю дитину та почути її розповідь про себе.

З метою реалізації державної політики з запобігання та протидії насильства в сім'ї спеціалізованими ЦОВВ розроблено низку програмних заходів, зокрема щодо:

«Удосконалення порядку взаємодії органів та закладів, на які покладено функції з питань запобігання та протидії насильству в сім'ї.

Розроблення методичних матеріалів з питань підготовки соціальних працівників, які надають соціальні послуги особам, постраждалим від насильства в сім'ї, інших спеціалістів, які здійснюють роботу з попередження насильства стосовно жінок та дівчат.

Розроблення тренінгової програми для жінок, які постраждали від насильства, з розвитку навичок соціально-психологічної адаптації; корекційної програми для чоловіків, які вчиняють насильство в сім'ї» [49].

3.2. Впровадження програмно-цілевих підходів в діяльність органів місцевого самоврядування в питаннях захисту дітей

Результативність функціональної діяльності у справах дітей значною мірою залежить від належного забезпечення цієї ділянки роботи. Відповідно, на рівні держави необхідно сформулювати стратегію та забезпечити реалізацію політики щодо захисту прав дітей з урахуванням міжнародного досвіду та в межах вітчизняного законодавства.

До прикладу, в Польщі прийнятий Закон «Щодо протидії злочинам в сім'ї», згідно якого у кожній гміні розпочали свою роботу «міждисциплінарні групи, до складу яких входять представники: органів соціального захисту, муніципальної комісії вирішення проблем, пов'язаних з алкоголем, освіти, охорони здоров'я та неурядових організацій. Міждисциплінарні групи несуть відповідальність за вжиття заходів з метою надання спільної допомоги в окремих випадках, а також за координацію всіх заходів, що стосуються насильства в сім'ї» [24].

Цей закон запровадив новий кримінально-запобіжний захід, який полягає у виселенні особи, яка систематично продовжує вчиняти насильство у сім'ї, із спільного із жертвою помешкання якщо прогнозується що такий злочинець знову може здійснити насильницькі дії щодо потерпілого. Передбачено також створення та обов'язкове залучення таких криміногенних осіб до прослуховування нових освітніх програм, що спрямовані на перевиховання таких осіб, що неодноразово здійснювали злочин щодо дитини чи її матері.

Позитивним моментом стало те, що було створено оперативний та механізм реагування на факти сімейного насильства. Так, було створено так звану «блакитну лінію, за якою можна негайно повідомити поліцію у разі вчинення домашнього насильства, внаслідок чого поліція разом з прокуратурою негайно вчиняють дії щодо усунення загрози, а саме: усувають винуватця, який вчинив насильство в сім'ї, зі спільного помешкання; якщо дитина зазнає жорстокого поводження, то вона може бути негайно вилучена навіть без рішення суду. Тоді дитина утримується в лікарні, «тимчасовій сім'ї», а протягом 24 годин суд розглядає це питання та визначає подальші дії; якщо особа була засуджена за злочини проти дитини, але звільнена від відбування покарання, однак продовжує вчинювати злочини проти дитини, така інформація негайно повідомляється суду і особа направляється для реального відбування покарання» [24].

Заслуговує на увагу досвід Польщі щодо запровадження процедури «Блакитні карти», згідно якої поліція веде спеціальну папку для кожної сім'ї, в

якій виникло насильство. У випадку повторного насильства працівник польської поліції володіє всією необхідною інформацією щодо ситуації у сім'ї і краще розуміє, чим він може допомогти жертві сімейного насильства. Окрім того, «позитивним досвідом Польщі слід вважати і створення цілодобової телефонної блакитної лінії, за якою негайно можна повідомити поліцію у разі виникнення сімейного насильства, внаслідок чого поліція разом з прокуратурою вчиняють дії щодо усунення загрози [24].

Позитивним для впровадження є досвід Латвії, в якій запроваджено практику охоронних ордерів, які обмежують права батьків: спілкування з дитиною, доступу до місць, в яких часто перебуває дитина. «Із метою покращення реагування на факти домашнього насильства поліція Латвії співпрацює з недержавними організаціями, які проводять для поліцейських тренінги із ситуацій домашнього насильства. Як і в більшості країн Європейського Союзу, в цій країні в разі сімейного насильства застосовується підхід вилучення із сім'ї особи, яка вчинила насильство, тобто кривдника, який поміщається примусово до так званих соціальних гуртожитків, де проходить корекційний курс» [24].

Важливо наголосити, що в європейських країнах проблеми у справах дітей вирішується на різних рівнях: науково-дослідному, практично-юридичному. Тут пріоритетне значення відіграють спеціально розроблені стратегії, що включають в себе різні соціальні та правові програми (до прикладу – США, Канада,). При цьому, не багато країн проводять оцінку ефективності цих програм з метою їхнього подальшого вдосконалення (так як Японія).

Якщо характеризувати діяльність ОМС в питаннях соціального захисту дітей, перед усім, в умовах територіальної реформи, то їх досвід свідчить про активізацію застосування саме програмно-цільового підходу до публічного управління. Зокрема, в Великоберезовицькій територіальній громаді розроблені та поступово реалізуються дві надзвичайно важливі регіональні (локальні) програми:

«Програма соціального захисту і підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, попередження дитячої бездоглядності та безпритульності на 2022 – 2024 роки» [57];

«Програма забезпечення житлом дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа на 2022-2024 роки» [57].

Цільові орієнтири вказаних програмних документів максимально відповідають пріоритетним завданням соціально-економічного розвитку досліджуваної громади; та спрямовуються на реалізацію найважливішої соціальної функції держави – «забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, захисту їх житлових прав, подолання дитячої безпритульності та бездоглядності» [57].

Структурні елементи програми, виконання яких забезпечує ООП Великоберезовицької селищної ради, показані в табл.3.1.

Розв'язання проблем в сфері захисту дітей, з якими стикається ТГ, можливе шляхом досягнення конкретних управлінських завдань, що виписані в програмі, а саме:

реалізації сучасної публічної політики щодо влаштування дітей, які стали сиротами та таких, що залишились без батьківської опіки, до сімейних форм виховання, захисту їх комплексу основоположних прав, профілактики правопорушень у середовищі дітей та підлітків, як пріоритетного напрямку діяльності виконавчого органу ОМС;

розроблення та запровадження ефективних форм профілактичної роботи з бездоглядності дітей, виявлення на ранній стадії сімей, які не мають економічної чи фізичної можливості або бажання, в багатьох, на жаль, випадках, виконувати функції виховання та життєвого забезпечення дітей, які виховуються в таких сім'ях;

підвищення ефективності соціальної та просвітницької роботи з мешканцями територіальної громади, які з тих чи інших причин потрапили у скрутні умови життя, покращення соціальної підтримки та правового і матеріального супроводу сімей, які виховують дітей-сиріт;

Структура регіональної програми

№ з/п	Назва напрямку діяльності (пріоритетні завдання)	Перелік заходів програми
1.	Розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (усиновлення, опіка та піклування, створення дитячих будинків сімейного типу, прийомних сімей)	<ul style="list-style-type: none"> • забезпечити першочергове влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї, на усиновлення, під опіку або піклування, дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї • забезпечити функціонування ЄІАС «Діти» - електронної бази даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах і громадян України, які бажають взяти їх на виховання. • організувати та провести заходи, присвячені прийняттю Конвенції ООН про права дитини, міжнародному Дню захисту дітей, Дню молитви за сиріт для дітей, які перебувають на обліку служби у дітей • виготовити та розповсюдити друковану соціальну рекламну продукцію з питань пропаганди національного усиновлення, розвитку сімейних форм виховання, захисту прав дітей-сиріт • провести інформаційну кампанію «День усиновлення»
2.	Запобігання соціальному сирітству, подолання дитячої безпритульності і бездоглядності, попередження правопорушень у дитячому середовищі	<ul style="list-style-type: none"> • провести рейди на предмет перебування дітей без супроводу дорослих у нічний та урочний час в громадських місцях; заборону продажу дітям алкогольних напоїв, тютюнових виробів, розповсюдження наркотиків, пропаганди проституції, насилля, жорстокості у дитячому середовищі • забезпечити координацію роботи щодо проведення місцевих державно-громадських операцій та рейдів щодо профілактики негативних проявів у дитячому середовищі, запобігання дитячій бездоглядності: «Підліток. Зима Канікули», «Діти вулиці. Вокзал», «Діти Тернопільщини проти насильства, бездоглядності, за духовну та сімейну злагоду» • забезпечення постійного взаємоінформування між службою у справах дітей, відділом освіти, «Центр надання соціальних послуг» Тернопільським районним відділом національної поліції України про дітей, які потребують посиленої уваги • підвищити ефективність соціальної роботи з сім'ями та дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах • здійснення моніторингу стану дитячої злочинності та злочинів, вчинених проти дітей • прийняти участь у проведенні конференцій, семінарів і тренінгів для працівників, які займаються вирішенням питань запобігання соціальному сирітству, подолання дитячої безпритульності і бездоглядності, попередження правопорушень у дитячому середовищі

захист житлових, майнових та інших прав дітей, що на даний момент є сиротами чи під опікою;

здійснення системи профілактичних та комплексу організаційних заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності;

підвищення кваліфікації публічних службовців, які займаються вирішенням питань попередження правопорушень дітьми; запобігання соціальному сирітству, подолання дитячої безпритульності,

поширення соціальної реклами та широкого висвітлення в ЗМІ інформації питань захисту дітей в соціальному та нормативному аспектах;

інформаційно-просвітницьких заходів з питань підтримки дітей.

Підсумовуючи можемо зазначити, що виконання цих амбітних цілей та завдань програми дозволить в Великоберезовицькій ТГ зменшити чисельність дітей-сиріт, знизити кількості правопорушень, вчинених неповнолітніми

Висновки до розділу 3

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що кардинальна невідповідність державної системи виховання дітей-сиріт сучасним викликам та гуманітарним вимогам вимагає зміни публічної політики. На сьогодні однією з проблем реформування управління в сфері дитинства є необхідність у підготовці і перепідготовці кадрів – публічних службовців різного рівня, фахівців, що працюють в соціальній сфері, перед усім – на рівні ОМС.

Таким чином, вирішувати проблеми публічного управління сфери захисту дитини в умовах воєнної, системно кризової ситуації необхідно шляхом побудови нової організаційної структури управління й поступового переходу до оновленої соціально-управлінської парадигми.

ВИСНОВКИ

Розглядаючи проблему дослідження, автор спробував визначити сутність і завдання роботи з дітьми органами влади на різних рівнях управління: центральному, регіональному, локальному (територіальній громаді). Виникнення таких функцій зумовлено не бажанням ЦОВВ регулювати ці ситуації, а самим фактом наявності у громаді населення дитячого віку, коли така особа ще не спроможна самостійно вирішувати свої проблеми або представляти свої інтереси самостійно.

Узагальнення досвіду зарубіжних країн свідчить про багатогранність проблем у справах дітей. Водночас основний акцент робиться на правовий захист дітей, в т.ч. від насильства.

Складні ситуації рано чи пізно будуть поставати перед ОМС кожної громади. Результативність та швидкість їх вирішення залежатимуть від конкретних обставин. Запит на професійно грамотне рішення буде формуватися щоразу, коли йтиметься про особу дитячого віку або недієздатну чи обмежено дієздатну дорослу особу.

Для службовців ОМС своєчасне виявлення, облік, супровід і прогнозування наслідків неналежного захисту дітей у подальшому допоможуть уникнути і певній людині, і громаді, загалом, численних ускладнень, невизначеності у складних життєвих обставинах. Знання законодавства, його застосування задля захисту прав дітей в ТГ посилить професійність прийнятих рішень, особливо в тих випадках, коли прийняте рішення ОМС створює підґрунтя для отримання спеціальних соціальних послуг в іншій територіальній громаді (наприклад, усиновлення, опіка тощо).

Для подолання існуючої ситуації щодо захисту прав дітей в нашій державі необхідно розробити цільову комплексну державну програму підтримки і захисту дитинства, а також гарантовано забезпечити її ресурсно. В межах програми необхідно продіагностувати проблематику збереження генофонду української нації, адже це питання особливо гостро постає в умовах війни з росією, та післявоєнної відбудови та відродження нашого народу.

Щодо інституційного підґрунтя, то необхідно впорядкувати і навіть розширити повноваження служб у справах дітей таким чином, щоб всі питання їх забезпечення вирішувались однією публічною службою. Завдяки цьому дитина, яка опинилась в надзвичайно складних умовах, без батьків і належного піклування буде знаходитись з моменту народження і до повноліття під опікою одного інституту (служби), а це, безумовно, вплине на її фізіологічний та психічний стан, а в дорослому житті – найкраще пройти соціалізацію в суспільстві. А найкращим результатом такої діяльності, на нашу думку, має бути позбавлення такого явища як сирітство в нашій країні, взагалі.